

การวิเคราะห์สาธารณสุขสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
AN ANALYSIS OF PUBLIC WELFARE IN BUDDHIST SCRIPTURES

พระครูพิศาลจารุวรรณ

Phrakhru Pitsan Charuwan

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

pitsancharuwan@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์สาธารณสุขสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา” นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษางานสาธารณสุขสงเคราะห์ในสังคมไทย และเพื่อวิเคราะห์สาธารณสุขสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสารเป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจาก พระไตรปิฎก อรรถกถา งานวิจัยและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับหลักการและแนวคิดการสงเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

การสงเคราะห์มี 2 อย่างคือ 1) การสังคมสงเคราะห์ ซึ่งมีความหมายกว้างขวางมาก กินความถึงการดำเนินการทุกอย่างที่จะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ หรือกลุ่มคนที่ร่วมกันเป็นสังคม เป็นชาติ และผู้ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ให้มีความสุขทั้งทางกายและจิตใจ ให้ได้มีปัจจัยอันจำเป็นแก่การครองชีพคือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการบำบัดโรคภัยไข้เจ็บ 2) การสาธารณสุขสงเคราะห์ เป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ โครงการบรรพชาอุปสมบท พระสงฆ์สามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระสงฆ์สามเณรที่วัดประสบภัย พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้ใช้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การออมทรัพย์ การช่วยเหลือผู้ยากไร้

การสงเคราะห์ในพระไตรปิฎกนั้น เป็นการสงเคราะห์แบบธรรมทาน คือการสงเคราะห์เพื่อให้พ้นจากทุกข์ วิเคราะห์ได้จากพระพุทธเจ้าและพระสาวกของพระองค์ ส่วนอามิสทาน คือการสงเคราะห์ของคฤหัสถ์เช่น การสร้างวัดของกษัตริย์และเศรษฐีต่าง ๆ เช่น พระเจ้าพิมพิสาร อนาถบิณฑิกเศรษฐี เป็นต้น

ส่วนการสาธารณสุขสงเคราะห์ในปัจจุบันนั้น มีขอบเขตในการสงเคราะห์ที่สำคัญอยู่ 4 ประการด้วยกัน คือ 1) การสงเคราะห์ช่วยเหลือ 2) การสนับสนุนเกื้อกูล 3) การมีส่วนร่วมพัฒนา และ 4) การบูรณาการเครือข่าย ซึ่งจะเรียกว่า บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันก็ได้เช่นกัน บางรูปอาจทำได้ทั้ง 4 ข้อ บางรูปอาจทำได้ข้อเดียว สองข้อ หรือสามข้อ ก็สุดแท้แต่กำลังของแต่ละรูป

คำสำคัญ: การสงเคราะห์, การสาธารณสุขสงเคราะห์, พระพุทธศาสนา

Abstract

The Research Paper "Analysis of Public Welfare in Buddhist Scriptures" The objectives are as follows: 1) to study public welfare in Thai society; 2) to analyze public welfare in Buddhist scriptures. The document-based research methodology is a study and analysis of information from Tripitaka, commentaries, research papers, and academic documents related to the principles and concepts of welfare.

The results of this study revealed that:

There are two types of welfare: 1) social welfare. which has a very broad meaning Refers to all actions to help fellow human beings. or a group of people who come together as a society, as a nation, and who cannot help themselves to be happy both physically and mentally to have the necessities of living, namely food, clothing, housing and treatment of illnesses. 2) public welfare It is an action to help the society in various ways that are not contrary to the monastic discipline, such as the summer ordination and ordination project for monks and novices. Project to help monks and novices at temples experiencing shortage of temples and abbots Monks are leaders in community and social development, such as using the venue as a meeting place for training youth and people in various occupations, building roads to the village, saving money. helping the poor.

Help in the Scriptures It's a kind of relief. is relief from suffering can be analyzed from the Buddha and his disciples. The construction of temples of kings and millionaires such as King Bimbisarn Anathapindika, a millionaire, etc.

As for public welfare at present There are 4 important scopes of assistance, namely 1) assistance, 2) support, 3) participation in development, and 4) network integration. which is called The role of the monks in the present is also possible. Some images may be able

to do all 4 items, some may be able to do only one, two, or three items, depending on the strength of each image.

Keywords: Support/Assistance; Public Welfare; Buddhism

บทนำ

จากพุทธดำรัสขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อครั้งตรัสรู้และส่งพระอรหันตสาวกออกไปเพื่อประกาศพระพุทธศาสนาว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” (พระไตรปิฎก มจร. (ไทย) 4/32/40) ซึ่งทั้งสามประการนี้ เป็นการช่วยเหลือสังคม สงเคราะห์สังคมหรือสาธารณสงเคราะห์นั่นเอง (พระธีรพันธุ์ จิตธมโม (บุญบาง), 2564: 25-34) และอีกประการหนึ่ง พระสงฆ์ต้องอาศัยชาวบ้านในการดำรงชีพ เพราะต้องบิณฑบาต รับบริจาทาน ทำไร่อีกนานับประการที่จะต้องอาศัยชาวบ้าน ฉะนั้นชาวบ้านจึงเรียกว่ามีอุปการะมากต่อพระสงฆ์และต่อพระพุทธศาสนา จึงควรแก่การตอบแทนโดยการสอนธรรมะเป็นต้น ดังพระพุทธเจ้าตรัสไว้ในพหุการสูตรว่า

ภิกษุทั้งหลาย พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย เป็นผู้มียุติการมากแก่เธอทั้งหลาย พวกเขาทั้งหลายบำรุงพวกเธอด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานเภสัชบริหาร แม้เธอทั้งหลายก็จะเป็นผู้มีอุปการะมากแก่พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันดีงามในเบื้องต้น ทางกลาง และในที่สุด จงปราศแบบการครองชีวิตอันประเสริฐพร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธี บริบูรณ์แก่พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลายเถิด ภิกษุทั้งหลาย คฤหัสถ์และบรรพชิตทั้งหลายต่างอาศัยกันและกันด้วยอามิสทานและธรรมทาน อยู่ประพฤติพรหมจรรย์นี้ เพื่อต้องการสลัดโอฆะ เพื่อทำความสิ้นทุกข์โดยชอบด้วยอาการอย่างนี้ (พระไตรปิฎก มจร. (ไทย) 25/107/486)

และในประเทศไทยก็เป็นอย่างนั้นเหมือนกัน พระสงฆ์ต้องอาศัยคฤหัสถ์จึงจะเป็นอยู่ได้ โดยการสังคมสงเคราะห์ในประเทศไทยเริ่มเป็นรูปองค์กร (Organization) ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในสมัยนั้นได้มีการปฏิรูปสังคมหลายอย่าง เช่น ปฏิรูปการศึกษา การสาธารณสุข การบริหารงานของรัฐ การเลิกทาส (พ.ศ. 2448) หน่วยงานที่เกี่ยวกับสวัสดิการของประชาชนหลายแห่งก็ได้รับการจัดตั้งขึ้น เช่น ในปี พ.ศ. 2429 รัฐได้จัดตั้งโรงพยาบาลศิริราชขึ้น เพื่อบำบัดรักษาผู้ป่วยไข้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2438 องค์การสภาภคาชาติไทยได้เริ่มก่อตั้งขึ้น เดิมมีชื่อว่า สภาอุณาโลมแดง ซึ่งทำหน้าที่ช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ทหารที่ป่วยเจ็บทั้งหลาย ในขณะที่คณะสงฆ์ไทยก็ได้มีการ ดำเนินงานด้านสังคมสงเคราะห์ภายใต้ชื่อว่า งานสาธารณสงเคราะห์ คำว่า สาธารณสงเคราะห์นั้น เป็นคำที่ประดิษฐ์มาภายหลัง ซึ่งไม่ปรากฏจากศัพท์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา แต่เมื่อพิจารณาจากรากศัพท์ของคำว่าสงเคราะห์แล้ว ย่อมสื่อไปถึงเรื่องการสงเคราะห์ที่เป็นสาธารณะ (วุฒินันท์ กันทะเตียน, 2562)

การสาธารณสงเคราะห์ เป็นกิจกรรมที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ในด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์ แยกโดยลักษณะมี 4 ประการ คือ

1. การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินกิจการเอง ซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประชาชน ตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

2. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ชุดสระน้ำขนาดใหญ่ เพื่อเป็นแหล่งน้ำอุปโภคบริโภคและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมการจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และอื่น ๆ

3. การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ชุดลอกคูคลอง การสร้างโรงพยาบาลและจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ การสร้างประปาหมู่บ้าน การสร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า การปลูกต้นไม้ และอื่น ๆ ข้อนี้มุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นของสาธารณประโยชน์

4. การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการที่ควร ช่วยเหลือ เช่น การจัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัยช่วยเหลือประชาชน ทั้งด้านไฟไหม้และ น้ำท่วม พร้อมทั้งมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนทำอาหารเลี้ยง เด็กกำพร้าและเด็กด้อยโอกาส

จะเห็นได้ว่า การสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานสำคัญของคณะสงฆ์ เป็นกิจการอันหนึ่งของคณะสงฆ์ เช่นเดียวกับการสงเคราะห์ด้านอื่น ๆ ซึ่งวิธีการดำเนินงานนั้น จะต้องเป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม และในอำนาจหน้าที่ของบทบาทพระสงฆ์ จึงกล่าวได้ว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นกิจการของคณะสงฆ์โดยแท้ (สุทธิพงษ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ) 2541)

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงอยากจะศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์สาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา” เพื่อให้พระสงฆ์เข้าใจบทบาทหน้าที่ที่แท้จริงของตน ไม่ใช่อยู่วัดบิณฑุ บัง สวด เหมือนที่ญาติโยมพูดกัน และเพื่อให้เกิดความตระหนักในการเป็นผู้เสียสละ มีจิตสาธารณะ ผู้วิจัยจึงจะขอ นำพระสงฆ์ไทยที่มีความเด่นชัดในการสาธารณสงเคราะห์นี้ มาแสดงให้เห็นศึกษาเป็นต้นแบบและเป็นแรงบรรดาลใจในการทำงานสาธารณสงเคราะห์ตามพุทธดำรัสและนโยบายของมหาเถรสมาคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษางานสาธารณะสงเคราะห์ในสังคมไทย 2) เพื่อวิเคราะห์สาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

การทบทวนวรรณกรรม

กรมการศาสนาได้ให้ความหมาย การสาธารณะสงเคราะห์ว่า เป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระสงฆ์สามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระสงฆ์ สามเณรที่วัดประสบภัยขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาสพระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การช่วยเหลือผู้ยากไร้ เป็นต้น (กรมการศาสนา, 2540: 7)

การสาธารณะสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ การจัดกิจการอันเป็นประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณะประโยชน์ในด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคล และสาธารณะสงเคราะห์ แยกโดยลักษณะมี 4 ประการคือ

1) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

2) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ขุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อเป็นแหล่งอุปโภคและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และอื่นๆ

3) การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนนขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาลและจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้าปลุกต้นไม้ และอื่นๆ

4) การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการคอยช่วยเหลือ เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้และน้ำท่วมพร้อมมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนทำอาหารเลี้ยงเด็กกำพร้าและเด็กด้อยโอกาส หรือกระบวนการสงเคราะห์ปวงชนผู้ประสบภัยพิบัติจากวินาศภัย อุบัติเหตุ และสาธารณภัยซึ่งได้แก่ภัย คือ ความยากจน ความเจ็บไข้ (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณีโต), 2540: 61-62)

แนวความคิดเกี่ยวกับ หลักการบริหารวัดด้านสาธารณสุขสงเคราะห์สมัยใหม่ ดังนี้

1) การสร้างค่านิยม ได้แก่ การสร้างฉันทะให้เกิด ทั้งแก่ผู้บริหารเองด้วย และผู้ที่อยู่ในโครงสร้างการบริหารนั้นด้วย เพื่อให้เกิดแนวคิดและการประพฤติปฏิบัติเป็นไปในแนวทางระบบ แบบแผนที่ได้วางไว้ เพื่อการบริหารวัด จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด

2) จัดโครงสร้าง ได้แก่ การสร้างรูปแบบระบบการบริหารให้เหมาะสม เป็นไปตามเป้าหมาย หรือ จุดประสงค์ที่ได้วางไว้ โครงสร้างจึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่ง ในการสร้างความสำเร็จให้แก่การบริหารวัดของท่าน

3) จัดระบบงาน ได้แก่ การรักษาระบบบริหารต่าง ๆ ที่อยู่ภายในวัด ให้เป็นไปอย่างมีระบบและเป็นระเบียบเพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการดำเนินงานและเป็นการง่ายแก่การตรวจสอบ

4) จัดกิจกรรม ได้แก่ การสร้างรูปแบบในเชิงปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับการบริหารงาน เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ

5) บุคลากร ได้แก่ บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กับการบริหารงานไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือผู้อยู่อาศัยในวัดนั้น ๆ การเลือกบุคคลให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ เป็นสิ่งที่ควรตระหนักอย่างยิ่ง เพราะการบริหารงานของท่านจะสำเร็จหรือไม่ ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญ ดังนั้นจึงควรเลือกใช้บุคคลให้เหมาะสม

6) เสริมทักษะ ได้แก่ การสร้างความรู้เพิ่มเติมแก่บุคลากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน

7) กลยุทธ์ ได้แก่ วิธีการหรือกลวิธีที่ท่านเลือกใช้ในการบริหารนั้น ระบบ รูปแบบ ต้องเหมาะสมกับปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว (สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2546: 46-48)

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) กล่าวว่าในโลกนี้มีบุคคลอยู่ 2 ประเภท คือบุคคลที่ควรช่วยเหลือและบุคคลที่ควรไม่ช่วยเหลือ บุคคลที่ควรช่วยเพราะประพฤติปฏิบัติตัวดี คือรู้จักช่วยเหลือตัวเอง ฝึกฝนตัวเอง พยายามทำงานต่าง ๆ ด้วยตัวเอง ไม่มอมืองอเท้า ไม่นอนรอโชควาสนา ไม่เอาไรต์เอาเปรียบใคร มีความวิริยอุตสาหะ บุคคลประเภทนี้ควรที่จะยกย่องสรรเสริญและควรให้การส่งเสริมสนับสนุน (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2556: 20)

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ) ได้กล่าวถึง ลักษณะของการสาธารณสุขสงเคราะห์ที่พระสงฆ์หรือวัดวาอารามต่าง ๆ จัดทำอยู่ในปัจจุบัน เช่น การที่วัดหรือคณะสงฆ์หรือพระภิกษุดำเนินการเองซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้ผลงานเป็นสาธารณประโยชน์สาธารณสมบัติ การตั้งกองทุนสาธารณสุขสงเคราะห์ การตั้งมูลนิธิเพื่อคบบยากจนหรือช่วยคราวประสบภัยพิบัติ การกำหนดเขตอภัยทาน และกิจการอื่นที่เป็นเจ้าของเอง ลักษณะนี้มุ่งเอากิจการที่ทำเองหรือโครงการที่กำหนดขึ้นเอง ทั้งที่เป็นกิจการประจำหรือกิจการชั่วคราว (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ), 2540: 61-62)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระสมุห์หวัศิน วิสุทฺโธ (พงษ์ศักดิ์) ได้ศึกษาศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี” พบว่า 1) สภาพทั่วไปของการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล วัดและพระสังฆาธิการเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนกิจการในฝ่ายพุทธจักรเพื่อประสานกับฝ่ายอาณาจักร ในการร่วมมือร่วมแรงกันพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญ ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ พระสังฆาธิการต้องให้การช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยความตั้งใจ และให้เกิดความเป็นธรรมเป็นประโยชน์ที่เกิดแก่ชุมชนต้องมีความรอบรู้และรอบคอบในการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ให้เกิดในวงกว้าง ด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ มีความน่าเป็นห่วงในเรื่องของการอนุรักษ์และการดูแลรักษา ในทางปฏิบัติมีความยากไม่น้อย จำเป็นที่คนหรือประชาชนในชุมชนต้องตระหนักและให้ความสำคัญก่อนที่สาธารณสมบัติสถานที่เกิดความเสียหายไม่อาจเยียวยาได้ ด้านการเกื้อกูลประชาชนทั่วไป พระสังฆาธิการต้องช่วยบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือสังคมตามความสามารถ การประสานความช่วยเหลือให้ความสะดวกหรือการบริการประชาชนแก้ไขข้อขัดข้องความเดือดร้อนที่เมื่อคราวที่ประชาชนหรือชุมชนได้รับความลำบากและต้องการความช่วยเหลือ

2) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรีด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องของประชาชนหรือคนในชุมชน มีการติดต่อกับวัดน้อยลง ปัญหาหน่วยงานราชการ หรือปัญหาของบุคลากรขององค์กรคณะ สงฆ์ ซึ่งในทุกปัญหานั้นก็ต้องมีระยะเวลาและความเหมาะสมของกาลเวลา ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูล กิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์การขาดงบประมาณ ขาดการเคลื่อนกำลังบุคลากร ขาดการ สนับสนุนด้านปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อถือของชุมชนและประชาชน และคนในชุมชนยังไม่ มีความเข้าใจพระสงฆ์ว่ามีหน้าที่หรือมีขอบเขตอย่างไร โดยเฉพาะงานองค์กรคณะสงฆ์ด้านการ เกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติต้องมีการประมวลปัญหาและหาความเป็นไปได้ ในแนวทางที่จะนำมาแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน ที่จะต้องพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ และเป็นกรณีไป โดยที่ ต้องใช้หลักเหตุผล เพื่อที่จะให้บรรเทาเบาบางหรือให้ปัญหาลดน้อยลง ด้านการเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ปัญหาของชุมชนกับวัดก็มีมากขึ้นในบริบทหลาย ๆ อย่าง ทั้งทางด้านความคิดและความเชื่อถือ ของคนในชุมชนและสังคม พระสังฆาธิการจะต้องมุ่งมั่นและศรัทธาในการที่จะสร้างและนำพาความ เจริญและเพื่อการพัฒนา กับชุมชนโดยไม่เห็นแก่ความลำบากและอุปสรรคต่าง ๆ

3) แนวทางการพัฒนาการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล พระสังฆาธิการต้องประสานความร่วมมือ ในทุกภาค

ส่วนของสังคม และต้องประมวลข้อปัญหาและอุปสรรค เพื่อที่จะได้สังเคราะห์ปัญหาที่มีอยู่ ตกผลึก ความคิดวางกรอบแนวทางการพัฒนา และต้องมีความต่อเนื่องในการพัฒนา ด้านการ ช่วยเหลือกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ พระสังฆาธิการหรือวัดต้องมีระบบของการ วางแผนงานที่ดี โดยวางแผนเรื่องการจัดการแผนทุกหน้าที่ให้เกิดความสมดุลตามวัตถุประสงค์ หรือ เป้าหมายที่วางไว้ ด้าน การเกี่ยวกุศลสาธารณสมบัติสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติ ต้องมีการวางแผนที่มี ความร่วมมือและการร่วม ใจของคนในชุมชน ในแนวทางและแนวความคิดและการปฏิบัติที่ต้อง สอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน พระสังฆาธิการต้องแกนหลักในการประสานความสามัคคีของคนใน ชุมชนและหน่วยงานหรือองค์กรที่ เกี่ยวข้อง ด้านการเกี่ยวกุศลประชาชนทั่วไป พระสังฆาธิการต้องมี ความรู้และความเข้าใจในบริบทต่าง ๆ ของชุมชนและประชาชนทั่วไป เป็นการกำหนดแผนการ พัฒนาให้สอดคล้องกับความเป็นจริงได้อย่างตรง จจุดตรงประเด็น (พระสมุห์หวัศิน วิสุทฺโธ (พงษ์ศักดิ์), 2562)

พระสมุห์ดิเรก อติเรกสุโภ (งามกาละ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการงานสาธารณ สงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า คณะสงฆ์ควรมีการจัด อบรมบุคลากร ในด้านการบริหารจัดการ การฝึกอบรมเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ เพื่อการปฏิบัติของคณะ สงฆ์ต่อไป ด้านการประชาสัมพันธ์ควรมีการวางแผนงานที่ดีและมีการแบ่งงานกระจายงาน จัดหา งบประมาณ และทุนในการดำเนินงานอย่างเพียงพอเหมาะสม และต้องร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและ หน่วยงาน ของเอกชน คณะสงฆ์ต้องให้ความสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุน และเป็นศูนย์ประสานงาน ร่วมมือกัน เพื่อการทำงานจะได้มีทิศทางเดียวกัน มีการติดตามประเมินผล จัดหาและรับบริจาคสิ่งของ ช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ อุปกรณ์การแพทย์แก่โรงพยาบาล อุปกรณ์การศึกษาแก่นักเรียน มีการ สร้าง กิจกรรมและส่งเสริมการมีส่วนกับชุมชนและควรจัดอย่างต่อเนื่องมีแบบแผนที่ชัดเจน มั่นคง ยั่งยืน (พระสมุห์ดิเรก อติเรกสุโภ (งามกาละ), 2561)

พระครูใบฎีกาสุรพล อาสโภ (แย้มชุ่ม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบงาน สาธารณ สงเคราะห์ตามกระบวนการทัศน์วิถีพุทธ” จากการศึกษาพบว่า การสาธารณสงเคราะห์ เป็นภารกิจกรรม สำคัญของพระสงฆ์ในการทำงานช่วยเหลือชาวบ้านหรือคนส่วนมากหรือคนทั่วไป ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของ เจ้าอาวาสตามมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ข้อ 4 บัญญัติไว้ว่า “ให้ความสะดวก ตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล” ความหมายของข้อนี้ คือ ให้วัดกับบ้านต่างถ้อยที่ถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน ชาวบ้านช่วยกันทำนุบำรุงวัด บางคนถึงจะยากจนหาเข้ากินค่า อาศัยกระท่อมที่ชำรุดทรุดโทรมเป็นที่ พำนักอาศัย แต่ด้วยแรงศรัทธามีเงินเพียงเล็กน้อยก็บริจาคสมทบสร้างกุฏิ วิหาร ถาวรวัตถุ ในวัดเพื่อความ ผาสุกของพระ ทางวัดจึงมีหน้าที่ต้องอำนวยความสะดวกแก่ชาวบ้านบ้าง ในทางที่ขอบันว่าเป็นงานด้าน การสาธารณสงเคราะห์โดยตรง

การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ เป็นการนำพางานการสงเคราะห์ให้เกิดความเจริญขึ้นโดยแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นสอนให้พัฒนาจิตใจเป็นหลักสำคัญเพื่อเพิ่มศักยภาพของมนุษย์ให้มีคุณภาพเจริญยิ่งขึ้นเพื่อไปขับเคลื่อนงานต่างๆ ให้เจริญตามขึ้นมา ซึ่งเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ต้องไปพัฒนาจิตใจของประชาชน ให้ตื่นตัว ให้ก้าวหน้าทางธรรม เร่งให้เข้าศึกษาธรรม เร่งให้เข้าปฏิบัติธรรม เป็นการส่งเสริมความดีงาม การพัฒนาด้านจิตใจนั้น ต้องส่งเสริมให้มีการปฏิบัติประพฤติดุธรรมในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดความสงบด้วยอำนาจธรรมอย่างแท้จริง เพราะถ้าคนเราเข้าถึงการปฏิบัติธรรมแล้วจะรู้คุณค่าของชีวิต รู้ว่าเกิดมาเพื่ออะไร อยู่เพื่ออะไร สิ่งดีงามอันควรทำนั้นคืออะไร พระสงฆ์ต้องช่วยให้คนฉลาด ให้คนก้าวหน้า ให้ใช้ปัญญาพิจารณาตัวเองให้มากขึ้น ให้อุบาสกอุบาสิกา มีศรัทธา มีศีลบริสุทธิ์ ไม่ถือมงคล ตื่นข่าว เชื่อกรรม เมื่อประพฤติดุธรรม ธรรมก็รักษาเราคุ้มครองเราให้พ้นภัย

ประกอบกับการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์นั้น หลักพุทธธรรมแห่งพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ส่งเสริมและสนับสนุนการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นอย่างมาก การพัฒนารูปแบบการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ ตามกระบวนการทัศน์วิถีพุทธของพระสงฆ์ ต้องอาศัยหลักพุทธธรรมสำคัญคือไตรสิกขา พรหมวิหาร ราชสังคหวัตถุ จักรวรรดิวัตร อปริหานิยธรรม ทศพิธราชธรรม สาราณียธรรม สปัปฺริสธรรม ฯลฯ โดยพระสงฆ์ควรมีรูปแบบการพัฒนางานสังคมสงเคราะห์ในส่วนที่สังคมคาดหวังไว้ทั้ง 2 ส่วนคือการสงเคราะห์ทางวัตถุ และสงเคราะห์ทางจิตใจไปพร้อมๆ กัน โดยมีจุดมุ่งหมายอันจะนำไปสู่การพัฒนาและบูรณาการสังคมอย่างยั่งยืนถาวร ต้องพัฒนาคุณภาพจิตใจ พัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้รูปแบบการพัฒนาตามกระบวนการทัศน์วิถีพุทธเพื่อความหลุดพ้นจากหล่มแห่งความทุกข์ ย่อมนำประโยชน์สุขอย่างสูงสุดมาสู่สังคมไทย (พระครูใบฎีกาสุรพล อาสโภ (แยมชุ่ม), 2557)

พระครูไพโรจน์ภัทรคุณ (วิโรจน์ ภทฺทปญฺโญ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาก้าวหน้าของเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 14”, จากการศึกษาพบว่า ความรู้คู่คุณธรรม ผู้ที่มีคุณสมบัติครบทั้งสองประการจะได้รับการเคารพยกย่องเชื่อถือศรัทธา มากกว่าผู้ที่มีคุณสมบัติเพียงด้านเดียว คุณธรรมเป็นสิ่งจำเป็นและมักพึงมีมากับทุกคน ไม่ว่าผู้ใดประกอบอาชีพใดก็ตาม ถ้าขาดคุณธรรมใดไปแล้ว ย่อมเป็นผลเสียและยอมรับไม่ได้ คุณธรรมที่ผู้นำจำเป็นต้องมีคือ สังคหวัตถุ 4 คือ วิธีปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจคนอื่น ที่ยังไม่เคยรักใคร่นับถือหรือที่รักใคร่นับถืออยู่แล้วให้สนิทแนบยิ่งขึ้น พุดงายๆ สังคหวัตถุ ก็คือ เทคนิควิธีทำให้คนรัก หรือมนต์ผูกใจคน (พระครูไพโรจน์ภัทรคุณ (วิโรจน์ ภทฺทปญฺโญ), 2557)

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสงเคราะห์ สรุปได้ว่า งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทยโดยเฉพาะระดับวัดมีความสำคัญมาก โดยมีพระสังฆาธิการในทุกระดับ มีส่วนสำคัญมากในการขับเคลื่อนงานด้านสาธารณสงเคราะห์แก่ประชาชนและชุมชนเป็นอย่างมาก เป็นการดำเนินการ

ช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและพัฒนาจิตใจควบคู่กันไปในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดกับพระธรรมวินัย และงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือผู้คนในสิ่งที่เขาต้องการ และมีความจำเป็นแล้ว ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างพระสงฆ์ องค์กรสงฆ์ วัด และชาวบ้านชุมชน และหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชน อย่างดีที่สุดอีกทางหนึ่งด้วย อันพื้นฐานสำคัญในการสร้างสานสัมพันธ์สามัคคีปรองดองของคนในสังคม

ระเบียบวิธีวิจัย/วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง วิเคราะห์บทบาทคณะสงฆ์ไทยกับงานสาธารณสงเคราะห์ ในครั้งนี้ จะใช้แนวทางและวิธีการในการดำเนินการวิจัยที่สำคัญ ดังนี้

การวิจัยเชิงเอกสาร (Qualitative Research)

โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษา ค้นคว้าและ เก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยตามลำดับ ข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ เอกสารวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ หนังสือ บทความ งานวิจัย รวมถึงสื่อออนไลน์ต่างๆ

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research)

โดยจัดลำดับข้อมูลตามขั้นตอนที่ค้นคว้ามาให้มีความสัมพันธ์กับเนื้อหาให้เป็นระบบแล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาศึกษาวิเคราะห์ ด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) การตีความ (Interpretation) การสังเคราะห์ (Synthesis) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis) เพื่อนำไปสรุปผลนำเสนอเป็นผลงานวิชาการต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาหลักการและแนวคิดการศึกษางานสาธารณสงเคราะห์ในสังคมไทยพบว่าแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสงเคราะห์ในสังคมไทย ดังต่อไปนี้

งานสาธารณสงเคราะห์ในสังคมไทย

1. แนวคิดเกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์

การสังคมสงเคราะห์นั้นมีรากฐานมาจากความรู้สึกห่วงใยที่คนในสังคมมีต่อเพื่อนมนุษย์อีกกลุ่มซึ่งเดือดร้อนและช่วยตนเองไม่ได้ การสังคมสงเคราะห์จึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ของการป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู และพัฒนา รวมถึงการจัดบริการสังคมประเภทต่าง ๆ ให้แก่บุคคล กลุ่ม และชุมชน ที่ประสบปัญหา ความเดือดร้อนจนไม่สามารถช่วยตนเองได้ ให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนและสังคมได้ ส่วนสังคมสงเคราะห์เป็นการทำงานที่ยังผลให้สังคมรวมกันเป็นหนึ่งเดียว และยังเป็นศาสตร์และศิลป์ในการป้องกัน

แก้ไข พื้นฟู และพัฒนาบุคคล กลุ่ม ชุมชน ทั้งที่ประสบและไม่ประสบปัญหาความเดือดร้อน ให้สามารถช่วยตนเองและสังคมได้ เป็นวิชาชีพในการที่จะช่วยเหลือผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน ซึ่งเขาไม่สามารถช่วยตนเองได้ให้มีความสามารถในการแก้ปัญหาของเขาต่อไป โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้เพื่อบรรเทาความต้องการและปัญหาทั้งของบุคคล กลุ่มชน และชุมชน ซึ่งนักสังคมสงเคราะห์ถือว่าเป็นงานอย่างหนึ่งของการบริการสวัสดิการสังคมหรือบริการสังคม เป็นการให้บริการแก่บุคคล กลุ่มชนและชุมชน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี ให้เกิดความยุติธรรมในสังคม

การสังคมสงเคราะห์มีลักษณะเป็นศาสตร์ก็เพราะว่าในการปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้รับบริการ (Client) นั้น นักสังคมสงเคราะห์ต้องยึดมั่นในทฤษฎี หลักการ วิธีการ และกระบวนการสังคมสงเคราะห์ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ นักสังคมสงเคราะห์ต้องปฏิบัติงานอย่างมีกฎเกณฑ์ หลักการ วิธีการอย่างมีเหตุผล และมีข้อมูล เช่น นักสังคมสงเคราะห์ต้องทำการค้นหาข้อเท็จจริงของปัญหา อย่างมีเหตุผลว่า ปัญหานั้นคืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร เมื่อทราบสาเหตุแห่งปัญหาแล้ว ก็อาจจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์และวินิจฉัยว่าปัญหานั้น ๆ มีขอบเขตและมีความรุนแรงเพียงใด กลไกในการแก้ปัญหา มีอะไรบ้าง ขั้นตอนต่อไปต้องมีการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหานั้น ๆ และมีการติดตามผล และการประเมินผล เป็นต้น

หลักสำคัญในการสังคมสงเคราะห์ คือนักสังคมสงเคราะห์จะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วม ทั้งนี้เพราะในการปฏิบัติงานนักสังคมสงเคราะห์ จะต้องทำงานร่วมกับผู้รับบริการ ดังนั้นผู้รับบริการจะต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหาร่วมกันทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การมองปัญหาร่วมกัน การเข้าใจปัญหาร่วมกัน ตลอดจนจนร่วมมือกันแก้ไขปัญหาระหว่างนักสังคมสงเคราะห์กับผู้รับบริการ ไม่ใช่ นักสังคมสงเคราะห์จะต้องแก้ไขปัญหาให้หรือกระทำให้ผู้รับบริการแต่เพียงฝ่ายเดียว การตัดสินใจควรเป็นหน้าที่ของผู้รับบริการว่าจะเลือกทางออกอย่างไรจึงจะแก้ไขปัญหานั้นได้

วัตถุประสงค์ของการสังคมสงเคราะห์ คือ การพัฒนาคน ให้เขามีความสามารถในการช่วยตนเองเมื่อเขาประสบปัญหา นักสังคมสงเคราะห์จะต้องรู้จักนำทรัพยากรต่าง ๆ ในสังคมมาใช้ในการแก้ไขปัญหาให้ทุเลาลง หรือหมดสิ้นไปหลังจากนั้น ก็เป็นการป้องกันมิให้เกิดปัญหาขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม อารมณ์ จิตใจ และสุขภาพร่างกาย หลังจากนั้นจะต้องส่งเสริมพัฒนาบุคคลให้เขามีความเข้มแข็ง มีสติปัญญา สามารถช่วยตนเองได้ และสามารถพัฒนาตนเองจนมีบทบาท มีส่วนร่วมในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่สภาพที่ดีกว่าได้ในที่สุด

และมีขอบเขตของงานสังคมสงเคราะห์ เป็นการปฏิบัติงานกับคนกลุ่มชน และชุมชน ดังนั้น นักสังคมสงเคราะห์จะต้องมีความรอบรู้เกี่ยวกับมนุษย์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เพราะทั้งสามด้านมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน และนอกจากจะต้องศึกษา และเข้าใจในเรื่องของคน เพื่อทราบสาเหตุของปัญหาความเดือดร้อนว่ามีสาเหตุมาจากบุคคล หรือไม่แล้ว นักสังคมสงเคราะห์จำเป็นต้องเข้าใจถึงสภาพแวดล้อมด้วย เพราะบางกรณีปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นมีสาเหตุเนื่องมาจากบุคคลอื่นหรือกลุ่มคนอื่น

นอกเหนือตัวเขา และบางครั้งอาจเกิดขึ้นจากสังคมโดยรวม ซึ่งเป็นผู้กระทำบางอย่างที่เป็นต้นเหตุแห่งปัญหาอย่างแท้จริง เช่น ปัญหาเยาวชนติดยาเสพติด ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาโสเภณีเด็ก ฯลฯ การป้องกันแก้ไขปัญหาเหล่านั้นให้สัมฤทธิ์ผลจะต้องใช้กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเข้ามาประกอบ การดำเนินการนั้นคือ จะต้องเป็นนโยบายของสังคม เพื่อให้การปฏิบัติงานได้ผลอย่างแท้จริง

2. กระบวนการสังคมสงเคราะห์

สำหรับกระบวนการของสังคมสงเคราะห์นั้น มีหัวใจหลักของกระบวนการนั้น ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนด้วยกัน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาหาข้อมูล ขั้นตอนที่ 2 การวินิจฉัยหรือประเมินปัญหาขั้นนี้เป็ขั้นที่สอง ขั้นตอนที่ 3 การวางแผนให้ความช่วยเหลือ อาทิเช่น สํารวจทรัพยากรต่างๆ ที่มีในบุคคลเป็นต้น ขั้นตอนที่ 4 การร่วมมือให้ความช่วยเหลือ ในที่นี้คือการช่วยเหลือในการแก้ปัญหาขั้นที่เกิดวิกฤตขึ้น ขั้นตอนที่ 5 การติดตามประเมินผล การให้ความช่วยเหลือตามกระบวนการที่กล่าวมาแล้ว ขั้นตอนที่ 6 การสิ้นสุดการให้ความช่วยเหลือ เป็นกระบวนการสิ้นสุดการให้ความช่วยเหลือมีความสำคัญยิ่งในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์

3. การสาธารณสุขสงเคราะห์

การสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นงานเกี่ยวกับการที่พระสงฆ์ให้ความสงเคราะห์ประชาชนในชุมชนและสังคม โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นผู้นำที่สำคัญ นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือชาวบ้านในสิ่งที่พวกเขาต้องการและมีความจำเป็นแล้ว ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วย ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมาย กฎระเบียบของบ้านเมือง เพื่อมุ่งพัฒนาทั้งทางคุณภาพชีวิตประชาชนทั้งทางวัตถุและจิตใจให้มีความสมดุลทั้งกาย วาจา และใจ อันจะนำความสุข ความเจริญพัฒนามาสู่วัดและชุมชนสังคมประเทศชาติต่อไป

แบบจำลองความคิดสู่การจัดการประสิทธิภาพงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของวัด จะมีรูปแบบของระบบการจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของวัดต่อชุมชน หรือสังคม ในงานการสาธารณสุข สงเคราะห์ ทั้ง 4 ด้าน คือ

1. งานการจัดการเพื่อการช่วยเหลือเกื้อกูล
2. งานการจัดการสาธารณสุขประโยชน์
3. งานการจัดการสาธารณสุขสมบัติ
4. งานการเกื้อกูลประชาชนและสรรพสัตว์

ผลการวิเคราะห์สาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า

หลักการสงเคราะห์ในพระไตรปิฎกนั้น ได้แก่สังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย 1) ทาน 2) ปิยวาจา 3) อตถจริยา 4) สมานัตตตา ขอบเขตของการสงเคราะห์ก็คือการให้ เป็นสิ่งที่ประจักษ์ชัดเจนที่สุดในการสงเคราะห์ ไม่ว่าจะเป็นการให้อะไรก็ตามแต่ ถือเป็นการสงเคราะห์ทั้งสิ้น การสงเคราะห์ในพระไตรปิฎกนั้น แบ่งเป็น 2 อย่างด้วยกัน คือ 1) การสงเคราะห์ด้วยอามิสทาน คือการสงเคราะห์ด้วยสิ่งของ และ 2) การสงเคราะห์ด้วยธรรมทาน คือการให้หลักธรรมคำสอนในการดำเนินชีวิต แต่ในสมัยพระพุทธเจ้า นั้น พระองค์สงเคราะห์ธรรมเพื่อพ้นทุกข์คือการได้บรรลุความเป็นพระอริยบุคคล หรืออริยบุคคล ได้แก่ ตั้งแต่โสดาบันขึ้นไป เป็นต้น ดังการสงเคราะห์ของพระพุทธเจ้าในข้อที่ 3.2 ข้างต้น เช่น การสงเคราะห์ปัญญาวัคคีย์ จนสุดท้ายของพระชนม์ชีพที่ได้สงเคราะห์สุภทัชปริพาชก ดังปรากฏในพระไตรปิฎก การสงเคราะห์ของพระสาวกสาวิกา ก็เช่นเดียวกัน ดำเนินการสงเคราะห์ตามพระยุคลบาทของพระพุทธองค์ที่ได้พร่ำสอนลูกศิษย์จนบรรลุธรรมเป็นต้น

ส่วนการสงเคราะห์ของอุบาสกอุบาสิกาในพระไตรปิฎกนั้น จะเป็นการบริจาคทาน สงเคราะห์คนยากคนจน เช่น ทำโรงทาน เป็นต้น และการทำงานบำรุงพระพุทธศาสนา เช่น การถวายภัตตาหารแก่พระพุทธเจ้าพร้อมทั้งพระภิกษุ การสร้างวัดถวายไว้ในพระพุทธศาสนา เป็นต้น

สำหรับการสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในสังคมไทยนั้น แบ่งเป็น 2 แบบคือ 1) การสงเคราะห์ ตามหลักสังคหวัตถุ เป็นแบบส่วนตัว หรือการสงเคราะห์บุคคล ตามที่พระพุทธเจ้าและพระสาวกได้ปฏิบัติมา แต่อาจจะไม่เหมือนในสมัยพุทธกาล คือสงเคราะห์ด้วยอามิสทาน บริจาคทาน ข้าวของเครื่องใช้ เป็นต้น ส่วนการสงเคราะห์ด้วยธรรมทานนั้น ก็เป็นไปเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชน 2) การสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่การทำสาธารณประโยชน์ให้แก่ประชาชน เช่น ร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการสร้างสาธารณสถาน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น การสร้างโรงพยาบาล เป็นต้น

ซึ่งการสงเคราะห์แบบนี้ ได้พัฒนามาเรื่อย ๆ ตั้งแต่สมัยเมื่อร้อยกว่าปีที่ผ่านมา รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนากับการสงเคราะห์นั้น เหมือนจะคล้ายคลึงกันมาก การช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยอามิสกลายเป็นส่วนหนึ่งของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปโดยปริยาย และพระสงฆ์เองมีบทบาทสำคัญมากกับการสงเคราะห์ในปัจจุบัน เราจะเห็นว่า เวลาเกิดภัยทางธรรมชาติ จะมีคณะสงฆ์ไปให้ความช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ให้กับประชาชนที่ประสบภัยดังกล่าว เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่า พระสงฆ์กับประชาชนนั้นมีความผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น และคณะสงฆ์ยังเป็นกำลังหลักของรัฐบาลในการให้การช่วยเหลือประชาชนอีกด้วย

และการสาธารณสงเคราะห์ในปัจจุบันนั้น มีขอบเขตในการสงเคราะห์ที่สำคัญอยู่ 4 ประการด้วยกัน คือ 1) การสงเคราะห์ช่วยเหลือ 2) การสนับสนุนเกื้อกูล 3) การมีส่วนร่วมพัฒนา และ 4) การบูร

ณาการเครือข่าย ซึ่งจะเรียกว่า บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันก็ได้เช่นกัน บางรูปอาจทำได้ทั้ง 4 ข้อ บางรูปอาจทำได้ข้อเดียว สองข้อ หรือสามข้อ ก็สุดแท้แต่กำลังของแต่ละรูป

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจุบันสตรีที่เป็นผู้นำนั้นมีเยอะมากมายที่จะนำมาเป็นต้นแบบในการพัฒนาตนเองให้เป็นเหมือนสตรีท่านนั้น ๆ เพราะโลกปัจจุบันเปิดกว้างให้สตรีสามารถเป็นผู้นำได้ การเป็นผู้นำนั้นคือการเป็นผู้นำหน้า เพื่อให้จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้นั้น ๆ ให้สำเร็จจุล่งไปด้วยดี โดยเฉพาะการเป็นผู้นำสตรีต้นแบบในพระพุทธศาสนานั้น เป็นได้ไม่ยากเพียงแค่นับถือพระพุทธศาสนา มีใจอยากจะทำการศึกษาธรรมะก็เพียงพอแล้ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตรา แสงวัฒนาฤกษ์ ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทผู้นำสตรีจิตอาสาเชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งพบว่า ผู้นำสตรีจิตอาสา มีแนวทางปฏิบัติเชิงพุทธบูรณาการ ได้แก่ การทำหน้าที่ด้วยการให้ (ทาน) การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การบริจาคในสิ่งที่ควรให้แก่ผู้ยากไร้ผู้ที่ขาดแคลน ทั้งในรูปของวัตถุสิ่งของ ให้โอกาส ให้อภัย ให้ความรู้ และคำแนะนำ การทำหน้าที่ด้วยการพูดด้วยวาจาที่อ่อนหวานนุ่มนวล (ปิยะวาจา) พูดจาน่ารัก นานิยมนับถือ เจริญ อธิบาย ขยายความ เป็นประโยชน์ เป็นสาระข้อเท็จจริง ประกอบด้วยเหตุผล และความจริงใจ การชวนชวนสร้างประโยชน์ต่อผู้อื่น (อัตถจริยา) การเสียสละ แรงกาย แรงใจ และเวลา มุ่งป้องกันควบคุมกับการเสริมสร้างพัฒนา เอาใจใส่ในสุขทุกข์ของคนอื่น ๆ ร่วมแก้ไขปัญหาด้วยกัน ไม่นิ่งดูตายทอดทิ้งกัน และการวางตนอย่างเหมาะสม (สมานัตตา) ทำตัวให้เข้ากันได้ ไม่ถือตัว อดทน ร่วมสุขร่วมทุกข์ร่วมกัน บทบาทหน้าที่ผู้นำสตรีจิตอาสา ก่อเกิดคุณค่า เป็นแนวทางที่นำไปสู่การสร้างสิ่งยึดเหนี่ยวเพื่อนมนุษย์ให้รักใคร่ และปรองดองเป็นหนึ่งเดียวกัน เป็นเครื่องผูกใจคน นำพาสังคมให้เกิดสันติสุขโดยรวมสร้างสังคมที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี นำอยู่น่าอาศัย อบอุ่นและปลอดภัย (จิตรา แสงวัฒนาฤกษ์, 2563)

บทบาทของสตรีในพระพุทธศาสนานั้นมีหลายบทบาท เช่น บทบาทในการเป็นภิกษุณี สามเณรี แม่ชี และเป็นอุบาสิกา ผู้อุปถัมภ์ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ดังเช่นงานวิจัยของชญาณี วชิรจิตร ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “สถานภาพสตรีไทยชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน” พบว่า สถานภาพของสตรีไทยชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบันมี 2 สถานภาพคือ เป็นแม่ชี (กึ่งนักบวช) และอุบาสิกา โดยแม่ชีเป็นสถานภาพที่สังคมไทยปัจจุบันมีการระบุและรับรองสถานภาพที่ชัดเจนจากทางภาครัฐบาลว่าเป็นผู้รักษาศีล 8 แต่การฟื้นฟูภิกษุณีสงฆ์ (เถรวาท) ในประเทศไทยเพื่อให้สตรีไทยชาวพุทธมีสถานภาพเป็นนักบวชที่ชัดเจนก็ไม่ใช่ว่าทางออกที่เป็นไปได้เนื่องจากขัดต่อพระธรรมวินัย อีกทั้งข้อวัตรปฏิบัติของภิกษุณีนั้นก็มีความละเอียดมาก แม้จะมีการฟื้นฟูสำเร็จแต่ก็เป็นไปได้ยากที่จะไม่ขาดช่วงลงไปอีกเพราะการบวชเป็นภิกษุณีนั่นต้องอาศัยความอดทนและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างสูงซึ่งมิใช่เรื่องที่จะเป็นไปได้โดยง่าย อย่างไรก็ตาม แม่ชีก็ยังถือว่าเป็นสถานภาพที่มีความสำคัญต่อพุทธศาสนาของประเทศไทยในปัจจุบันทั้งด้านงานสังคมสงเคราะห์ เป็นที่พึ่งทางใจอีกทางหนึ่งของพุทธศาสนิกชน และเป็นทางออกสำหรับสตรีที่ต้องการสละทาง

โลกใช้ชีวิตทางธรรม สำหรับสถานภาพสตรีไทยชาวพุทธในฐานะอุบาสิกามีสถานภาพและบทบาทที่ชัดเจน อยู่ในสังคมไทยคือเป็นผู้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ซึ่งสตรีไทยชาวพุทธสามารถทำหน้าที่นี้ได้อย่างดีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอาจเนื่องด้วยค่านิยมทางสังคมที่มีมาตั้งแต่อดีตกาล จึงนับว่าอุบาสิกาไทยมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยอย่างมากในฐานะผู้อุปถัมภ์ค้ำชูพระพุทธศาสนาและในฐานะที่เป็นคนในพุทธบริษัท 4 นอกจากนี้อุบาสิกาไทยยังมีความสำคัญในการเป็นมารดาที่มีหน้าที่อบรมคุณจริยธรรมแก่บุตรเพื่อให้เติบโตมาเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีและพระสงฆ์ที่ดีต่อไปอีกด้วย (ชญาณี วชิรจิตร, 2550)

และหากผู้นำสตรีที่นับถือพระพุทธศาสนา มีจิตอาสา มีคุณธรรมจริยธรรม แล้วเข้าสู่วงการการเมืองก็จะเป็นประโยชน์กับประเทศชาติและประชาชน ดังงานวิจัยของชญาณก จันทะพอง ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทผู้นำสตรีทางการเมืองในภาคอีสาน” พบว่า ความเสมอภาคเท่าเทียมระหว่างเพศที่สูงขึ้นทำให้ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน ต่างก็เปิดกว้างและยอมรับผู้นำโดยไม่จำกัดเพศสภาพ คุณความสามารถของบุคคลและให้โอกาสความก้าวหน้าในงานอย่างเท่าเทียมกันและผู้หญิงในภาคอีสานผู้เข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้นเพื่อให้ตนเองได้เข้าไปมีส่วนร่วม ในการกำหนดนโยบายและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ภาคอีสานให้ดียิ่งขึ้นนั่นเอง (ชญาณก จันทะพอง, 2565) และผู้นำสตรีต้นแบบที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้นั้นก็จะทำให้ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน เหมือนกับงานวิจัยของกมลชนก สัจจาวัฒนา ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้นำสตรีที่ประสบความสำเร็จ ในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำสตรีที่ประสบความสำเร็จในอำเภอ ด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ได้รับการยอมรับนับถือจากสังคมเพิ่มขึ้น มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรม มีการจัดตั้งกองทุนการเงินเพื่อพัฒนาคุณภาพสตรี คุณลักษณะของผู้นำสตรีที่ประสบความสำเร็จจากกรณีศึกษาครั้งนี้คือ มีความ สุขุมรอบคอบ ละเอียดอ่อน มีคุณธรรมจริยธรรม ใช้เหตุและผล กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ดำเนินงานโปร่งใส เคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์และมีวิสัยทัศน์ในการทำงาน บทบาทหน้าที่ของผู้นำสตรีคือปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย เสริมสร้างอาชีพและรายได้ให้ชุมชน เป็นผู้นำขับเคลื่อนด้านสุขภาพและเป็นผู้ประสานเครือข่ายเพื่อการพัฒนาชุมชน ด้านพฤติกรรมของผู้นำสตรีพบว่าความแตกต่างในรูปลักษณะ อารมณ์ สังคม สติปัญญาและพฤติกรรม ส่งผลให้แต่ละบุคคลมีการเรียนรู้ การพัฒนาตนเองที่แตกต่างกันโดยแสดงพฤติกรรมออกมาทั้งด้านบวกและด้านลบ ในฐานะที่เป็นผู้นำสตรีจึงต้องทำความเข้าใจตนเอง เรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและเกิดการยอมรับนับถือ สร้างความ ศรัทธาในความสามารถของผู้นำ (กมลชนก สัจจาวัฒนา, 2559)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลควรจัดงบประมาณเพื่อสนับสนุนในการดำเนินการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ เพื่อให้ทำประโยชน์ต่อประชาชนได้เต็มที่
2. เพื่อให้การสาธารณสุขสงเคราะห์มีผลสัมฤทธิ์ที่ดีที่สุดต่อประชาชนและเสริมสร้างความเชื่อมั่นในระบบ ควรมีการพัฒนาและปรับปรุงระบบการจัดการทรัพยากรสาธารณสุขสงเคราะห์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน และความโปร่งใสในกระบวนการต่าง ๆ ของการสาธารณสุขสงเคราะห์
3. ระบบสาธารณสุขและการศึกษาที่คุ้มค่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาสังคม การสนับสนุนการเข้าถึงบริการสุขภาพและการศึกษาที่เพื่อประโยชน์ของทุกคน โดยเฉพาะคนที่มีรายได้น้อย จะช่วยเพิ่มสมรรถนะและสร้างสังคมที่แข็งแกร่งและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาถึงความเห็นและคำสอนของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการสาธารณสุขสงเคราะห์
2. การศึกษาเกี่ยวกับวิธีที่ชุมชนที่มีความเชื่อในพระพุทธศานานำหลักการสาธารณสุขสงเคราะห์ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
3. การศึกษาถึงความเข้าใจและการนำหลักพระพุทธศาสนาในการสาธารณสุขสงเคราะห์ไปประยุกต์ใช้ในสังคมที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรมการศาสนา. (2540). *คู่มือการบริหารจัดการวัดฉบับย่อ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- พระครูใบฎีกาสุรพล อาสโภ (แย้มชุ่ม). (2557). “การพัฒนารูปแบบงานสาธารณสุขสงเคราะห์ตามกระบวนการทัศนวิถิพุทธ”. *ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูไพโรจน์ภทรคุณ (วิโรจน์ ภทฺทปณฺโณ). (2557). “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 14”. *ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธีรพันธุ์ จิตธมโม (บุญบาง). (2564). “การศึกษางานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม”. *วารสารวิจัยวิชาการ*. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (มีนาคม-เมษายน): 25-34.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2556). “ธรรมที่ปณี”. *ทางเดิน*. ปีที่ 28 ฉบับที่ 118 (พฤษภาคม - มิถุนายน): 20.

- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ). (2540). *การคณะสงฆ์และพระศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์หวัดสิน วิสุทฺโธ (พงษ์ศักดิ์). (2562). “การจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์ดิเรก อติเรกสุโณ (งามกาละ). (2561). “การบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2546). *วัดพัฒนา 46*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา.
- สุทธิพงษ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ. (2541). *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม พร้อมด้วยระเบียบและคำสั่งมหาเถรสมาคมเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- วุฒินันท์ กันทะเตียน. (2562). *แก่นสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พุทธ*. นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์.